

”לַבְנֵינָה שֶׁל הַלְבָּה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
הלכות קידוש – טעימת היין על ידי המסובים

בפסחים², הגמרא מספרת על רב אשי שנקלע למחוזא ובקשו ממנו לקדש להם 'קידושא רבה', רב אשי לא ידע מה הכוונה ב'קידושא רבה' ואמר לעצמו שכיוון שכל הקידושים פותחים בברכת הגפן אזי כך יפתח גם הוא ואחר כך יראה כיצד יש להמשיך, אחרי שברך 'בורא פרי הגפן' ראה זקן אחד גוחן ושותה מהיין והבין ש'קידושא רבה' כולל את ברכת הגפן בלבד. בכל אופן אנו רואים ממעשה זה שגם השומע (-הזקן) שתה מן היין, ומכאן רואים שלא רק המקדש שותה. חשוב לציין ששתיית השומעים אינה לעיכובא (במקרה בו המקדש או אחר שותה כשיעור) אלא רק משום חיבוב מצווה. לכן, הנמצאים במקום בו צריכים לחסוך ביין (כגון בפעילות מבצעית) עדיף שרק המקדש הוא זה שישתה (כשיעור) ואת יתר היין ישמרו לקידוש אחר ולהבדלה³.

לאחר שלמדנו שיש עניין של הידור מצווה בטעימת היין יש לדון האם ראוי שהשומעים יטעמו דווקא מהכוס עליה קידשו או שדי בשתיית יין אחר?

בהלכות בציעת הפת אנו רואים שהשומעים צריכים לטעום מהלחם של הבורצע עצמו בכדי לצאת ידי חובת לחם משנה⁴, בדומה לזה נראה שבנידון דידן יש לכתחילה

במסגרת השיעורים הללו אנו עוסקים לאחרונה בדיני קידוש.

למדנו שקידוש הלילה הוא מצווה מדאורייתא וקידוש היום מצוותו מדרבנן. נפקא מינא שהזכרנו לכך היא שיש להשתדל לקחת לקידוש הלילה דווקא גביע בשיעור הגדול (שיטת החזון איש - 150 סמ"ק) ואילו לקידוש היום די בכוס בשיעור הקטן (שיטת הגר"ח נאה - 86 סמ"ק). בארנו שגם בלילה די לשתות שיעור כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית וכן ראינו שהשתייה צריכה להיות לכתחילה תוך כדי שיעור שתיית רביעית ובדיעבד אף אם השתייה תוך כדי שיעור אכילת פרס (4 דקות) היא מצטרפת ויוצאים ידי חובה. הזכרנו שלדעת הגאונים ולהלכה בקידוש הלילה דווקא המקדש הוא זה שצריך לשתות את השיעור (כך פסק השלחן ערוך לכתחילה) ובדיעבד גם שתיית שאר השומעים מצטרפת ובלבד שישתו כשיעור תוך כדי הזמן שהזכרנו.

הפעם נעסוק בשאלה האם שאר המשתתפים צריכים לשתות מכוס הקידוש? בפשטות אם המקדש עצמו שתה כשיעור אזי כל השומעים יצאו ידי חובה מדין שומע כעונה אף אם לא שתו כלל מכוס הקידוש וכאילו קדשו בעצמם, אולם האם יש בכל זאת 'עניין' לשתות מהכוס?

הטור והשלחן ערוך בעקבותיו כתבו "מצווה מן המובחר שיטעמו כולם"¹ מכוס הקידוש. ראייה לכך אנו מוצאים בגמרא

¹ סימן רעא, סעיף יד.

² דף קו עמוד א.

³ משנה ברורה, סימן רעא, סעיף קטן עא.

⁴ עיין סימן רעד, סעיף ג, ובמשנה ברורה סעיף קטן ז. ועיין עוד משנה ברורה, סימן קסז, סעיף קטן פג.

לבניינה של הלכה

הפת) ואם הם לא זקוקים לכוסו יכולים לטעום לפניו. לכן כאשר לפני המסובים ישנן כוסות המלאות ברביעית יין ויוצאים ידי חובת אמירת הקידוש של המקדש יכולים לשתות לפניו דיש לפניהם בכוס שיעור קידוש ואינם זקוקים לכוסו, אולם אם אין להם בכוס כמות של רביעית (כפי שבדרך כלל מצוי בקידושים המוניים) אזי צריכים לחכות עד שיטעם המקדש דבזה מיקרי שהם זקוקים לכוסו. ישנן ישיבות שבהן מקפידים שבכל שולחן יהיה לאחד המסובים כוס המכילה רביעית ובכך יהיה בכל שולחן מעיין 'קידוש קטן' הנסמך לברכת המקדש ומכוס זה מחלקים לכל אחד מבני השולחן ויוצא שכל אחד טועם מכוס של קידוש וגם אין צריך להמתין בזה למקדש הכללי, וכן ראוי לנהוג גם בישיבתנו.

לשתות מהכוס עליה נאמר הקידוש, וכן ראוי לנהוג בפורום משפחתי ובכך גם נמנעת בעיה של שתייה מכוס פגום (כיוון שקידשו על כוס זו). אולם כיצד יש לנהוג במצבים בהם הדבר לא מתאפשר? למשל, בישיבה כשיש בחורים רבים זה לא אפשרי שכולם יטעמו מכוס הקידוש. במקרים כאלו ראוי להביא יין נוסף ולמזוג לכל אחד מהשומעים לכוס אישית שישתה ממנה אחרי ברכת הגפן של המקדש.

יש לדון האם במצב כזה השומע יכול לשתות ישר אחרי ששמע ברכת הגפן או שעליו לחכות שישתה המקדש ורק אחר כך לשתות? ברא"ש⁵ ישנו דיון גדול בשאלה זו, להלכה נפסק כי אם השומעים זקוקים לכוס המקדש בכדי לצאת ידי חובת קידוש אזי צריכים לחכות לשתייתו ורק אחר כך יכולים לשתות מהכוסות של עצמם.⁶

אחד מדיני הקידוש הוא שיש לקדש על כוס שאיננה פגומה,⁷ 'כוס פגום' היא כוס ששתו מהיין שבתוכה. כאשר שותים מן הכוס של המקדש (כגון במשפחה) אין בכך בעיה של 'כוס פגום'.⁸ אם יש אורחים בבית נכון למזוג לכוסותיהם לפני שטועם המקדש ובכך גם הם זוכים לטעום מהכוס עליה נאמר הקידוש אולם אף במקרה זה השומעים צריכים להמתין לשתיית המקדש כיוון שיוצאים ידי חובה מכוסו שלו.

גם במקום שיש מסובים רבים (כגון בישיבה) נכון שיטעמו כולם כדי לקיים מצווה מן המובחר⁹ וכדלעיל, ואף בזה אם השומעים זקוקים לכוס המקדש ישתו רק אחרי שהמקדש טעם (וכן הדין לגבי בציעת

⁵ מסכת פסחים, פרק עשירי, סימן טז.

⁶ סימן רעא, סעיף טז.

⁷ שם, סעיף י.

⁸ עיין משנה ברורה, שם, סעיף קטן פא.

⁹ שם, סעיף יד.

